

Betula pendula FK JULITA E - vårtbjörk FK JULITA E

Smalkronig, välformad, rakstammig och odlingssäker vårtbjörk

KORT VÄXTBESKRIVNING

Växtnamn: Betula pendula FK JULITA E - vårtbjörk FK JULITA E

Härdighet: Zon 1-4

Växtsätt: Smal kronform och rak stam. Sirligt utåthängande grenar.
Höjd 20-25 m, bredd 5-7 m (efter 40-60 år)

Växtplats: Sol-halvskugga

Användning: Det är ett mycket användbart träd såväl i olika typer av intensivt utnyttjade och skötta tätortsplanteringar som i mer extensiva sammanhang i kulturlandskapet

Övrigt: Proveniens som passar bäst i mellersta Sverige, men även i södra Sverige

E-merit: Selekerat fröplantagebestånd av svensk klimatanpassad björk för Syd- och Mellansverige. Kontinuerlig tillgång på frö.

Ursprung: Utvald av Tomas Lagerström, Projekt Svenska Frökällor, SLU, Ultuna. Selektion med ursprung från Julita Gård i Södermanland.

UTFÖRLIG VÄXTBESKRIVNING

Bakgrund/ursprung

Vårtbjörk är en allmänt spridd art, som förekommer vildväxande över hela Europa och Mindre Asien. I Sverige växer den från sydligaste delen av landet till norra delen men går inte upp i fjällen. Där växer istället fjällbjörken *Betula pubescens* var. *tortuosa*, som är den härdigaste trädväxande björken i landet och en varietet av glasbjörk.

E-materialet av vårtbjörk har sitt ursprung från en vildfrökälla på Nordiska museets hagmarker i Julita i Södermanland. Utöver att ge en relativt enhetlig avkomma med jämn formutveckling uppvisade materialet tidigt även andra goda egenskaper i arbetet inom projektet Svenska Frökällor. I jämförande försök från Skåne till Västerbotten visade sig sydliga frökällor från Västergötland och Södermanland både vara odlingssäkra och ha god utveckling i hela försöksområdet. Frökällan Julita var den bästa smalkroniga vårtbjörken.

I slutet av 80-talet planterades cirka 100 Julita-björkar i fröplantage för att säkra en kontinuerlig frötillgång, förenkla fröinsamling och vid behov möjliggöra nytt urvalsarbete, till exempel för att snäva in variationen i något avseende. Efter ca 10 års utveckling i fröplantagebeståndet gjordes en skärpning av formutvecklingen, vilket sedan dess har gett ett ännu jämnare björkmaterial. Den nya frökällan, baserad på Julita-materialet, har fått beteckningen fk Malin, men kommer i handeln fortsatt att gå under benämningen fk Julita. Ingen produktion bygger idag på den ursprungliga frökällan på Julita Gård.

Beskrivning

Vårtbjörk är ett av de vanligaste träden i det svenska landskapet. Dess starka karaktärer – den skira småbladiga kronan och den vita eller svartfläckiga/vita stammen – kombinerad med rik förekomst, gör att arten präglar många trakter. Björken är ett signum för den svenska hagmarken och sommarlandskapet.

Vårtbjörken förekommer både i skogssammanhang och i öppna områden som på hedar. Eftersom trädet är mycket ljuskrävande och snabbväxande sker ett mycket starkt urval i skogstrakter. Avkomman från skogsbestånd är troligen därför mer enhetlig än vad som är fallet för någon annan svensk lövträdsart. Avkomman från träd i det öppna landskapet blir däremot mycket heterogen.

Trädet kan bli över 30 meter med en stamdiameter upp emot en meter. Den blir sällan mer än 80 år. Årsskott på unga plantor är stark vårtiga av harts. Skotten på träden är svarta, tunna och ofta hängande. I naturen varierar kronformen starkt mellan starkt hängande grenverk till styvt uppräta. De tunna grenarna håller även efter bladfallet ihop kronan i en skir skepnad, särskilt vackert i rimfrost.

Bladen är triangulära, 3-7 cm långa och breda. De är direkt efter uppsprickning varmt gröna för att senare hålla en friskt grön ton under sommaren. Vårtbjörken har vacker gul höstfärg de flesta år.

Arten har skilda han- och honblommor. De långa hanhängena sprider pollen miltals, varför man svårligen kan skydda sig mot pollenallergi från björk någonstans i landet. Honhängena utvecklar frön som mognar och faller under sensommaren. Fröna sprids också långt om vinden är tillräckligt stark.

Växtplats

Vårtbjörk växer på torra till friska/fuktiga marker över större delen av landet. Den är pionjärväxt och sprids tack vare sina lätta frön med vinden över stora områden. Björken är ljusgroende och etablerar sig snabbt på bar jord såväl i barrförnan efter skogsavverkning som i fuktiga eller torra mineraljordar.

Vårtbjörken hör till de mest snabbväxande trädarterna i landet. Den kan stå i täta grupperingar och utvecklar då högt uppstammade, smala kronor, men kan också stå solitärt i landskapet och då utveckla bredkroniga och grovgreniga individer.

Björken är mycket lättodlad med små ståndortsanspråk. Den föredrar friska till fuktiga växtplatser eftersom den är stor konsument av vatten. Rotsystemet är starkvuxet och letar sig fram över stora ytor.

Björkens pollen bidrar starkt till vårallergier, vilket har gett trädet oförtjänt dåligt rykte och tätortsanvändningen är starkt begränsad på många platser. Man bör beakta att de planterade trädens bidrag med pollen är ytterst begränsad relaterat till de stora pollenmoln som sprids miltals från landets skogsmarker.

Härdigheten bedöms vara zon 4. I nordligare trakter bör frökällor utvalda för just det geografiska området användas.

Användning

Det är ett mycket användbart träd såväl i olika typer av intensivt utnyttjade och skötta tätortsplanteringar som i mer extensiva sammanhang i kulturlandskapet.

Förökning

Med frön.

Övrigt

I handeln finns idag uppstammade träd, friväxande träd, solitärer, ungträd och landskapsplantor. Alla plantstorlekar, kvaliteter och typer, med undantag för landskapsplantor, säljs med klump eller som krukodlade. Landskapsplantorna säljs huvudsakligen som barrotade.

Växtbeskrivning/källor

Tomas Lagerström, Projekt Svenska Frökällor, SLU, Ultuna
Publicerad i Gröna Fakta 7/2006, Växter för framtiden VI. Movium/SLU.

Litteratur:

Bean, W. J. 1976. Trees and Shrubs Hardy in the British Isles. Vol I, 8th edition. John Murray, London.

Krüssman, G. 1976. Handbuch der Laubgehölze. Band I, 2 Auflage. Paul Parey.

Fritzon, P-O. 2002. Skriftlig rapport från E-planta ek. förenings björkförsök.

SKUD – Svensk Kulturväxtdatabas (<http://www.skud.se>).